

Kalksjøer – her lever skogens koraller

Den er som hentet ut av en fargerik brosjyre fra eksotiske strøk. Men det som ligner på en karibisk korall er i stedet en rødkransalge fra et lite tjern på Hadeland. Norsk natur blir ikke stort sjeldnere enn dette.

Kransalger fra silur

Norge har trolig mistet over 100 forskjellige arter dyr og planter de siste 150 årene. 150 år kan virke lenge hvis vi ser det fra et menneskelig ståsted, men setter vi det inn i naturens utviklingskalender, har disse artene forsvunnet i løpet av "et øyeblikk". Kransalgene levde her i silurtiden, for over 400 millioner år siden, og de lever her i dag, som en slags skogens koraller. Men det er ikke mange igjen, og nå trenger disse artene beskyttelse hvis de ikke skal bli del av en nedslående statistikk.

Anonyme alger

Alger kommer sjelden på frimerker. Alger opptrer også sjelden i politikernes taler eller på avisenes forsider. Algene er den rake motsetningen til for eksempel store truede pattedyr eller fugler; algene lever ofte "usynlig" under vann, og/eller de er svært små. De finnes i tillegg i et enormt antall arter og individer over store deler av jorden. Det er sånn sett lett å forbigå at noen av dem er på vei til å forsvinne for godt.

Kalksjøer er sårbare og trues bl.a. av forurensning fra jordbruket. Her ser vi en kalksjø ved Dyin i Steinkjer. Foto: Britt Hanssen

Kalksjøer under press

I Norge er det de såkalte kransalgene som er spesielt utsatt. Som i mange historier om truede arter, er den største trusselen at leveområdet deres blir forringet eller ødelagt. For kransalgene sin del, er nøkkelen en helt spesiell type innsjøer, de såkalte kalksjøene. Denne typen innsjøer har et svært høyt kalsiuminnhold, men de er ikke spesielt rike på andre næringsstoffer. Kalksjøer er relativt lite undersøkte i Norge. En ting er imidlertid forskerne sikre på, det er få av dem. I tillegg er de relativt små, sårbare, og under et konstant forurensningspress, spesielt fra jordbruket.

Kransalgesjøene, altså de kalksjøene der det finnes kransalger i (det er nemlig ikke alle), finnes over hele landet. De er best utviklet på Østlandet, blant annet på Hadeland, Ringerike og Skrim. Lenger nord finnes det kransalgesjøer i området Salten-Ofoten og i Porsanger. Bare et fåtall av disse sjøene er vernet, og foreløpig mangler det oppfølging og skjøtselsplaner for disse. En handlingsplan for hele naturtypen er imidlertid under utarbeidelse hos fylkesmannen i Oppland.

Trues av gjengroing

I tillegg til forurensning, trues kalksjøene, og følgelig kransalgene, av konkurranse fra fremmede arter, spesielt vasspest. Også gjengroing fra kantvegetasjon, slik som takrør og dunkjevle, har negativ virkning på kransalgene. Opphør av beiting og slått fører også til gjengroing i strandsonen, og enkelte grunne lokaliteter kan faktisk gro helt igjen.

Sjeldne dyr og planter

Selvsagt er det ikke bare kransalger som lever i de kalkrike kransalgesjøene. Den spesielle naturtypen huser også andre sjeldne dyr og planter, bl.a. snegler og karplanter som står på "Norsk rødliste for arter 2010".

Kalksjøenes kjempefisker

For sportsfiskerne er kalksjøene våre av en helt spesiell verdi, med kombinasjonen av vegetasjon og insekter, i tillegg til klart vann, med svært god sikt. Byttet kan ofte ses med det blotte øyet.

Den klare sikten i kalksjøer gjør dem populære blant sportsfiskere. Kalksjø ved Kalven i Lunner kommune. Foto: Anders Langangen

Store fiskefangster, ikke minst stor enkeltfisk, hører også til kalksjøenes "spesialitet". Ørret over kiloen er nærmest normalt. Selv i svært små vann på Hadeland, fanges det ørret på opp mot sju kilo. Samtidig verserer det mange historier om tikilos-ørret fra tidligere tider.

Den røde kransalgen, med sitt korall-lignende utseende, er dårligst stilt av samtlige av de 14 kransalgene på "Norsk rødlist for arter 2010". Den har status som "kritisk truet". Det vil si at arten har ekstremt høy risiko for utdoing, noe som igjen defineres med 50 prosent sannsynlighet for utdoing for arten, og minimum ti år igjen å leve. Med tanke på at kransalgene har vært her i 400 millioner år, plikter vi å sørge for at det ikke skjer.

Hva gjøres?

Kalksjøer har fått status som en **utvalgt naturtype** i en forskrift etter naturmangfoldloven.

Utvalgte naturtyper er områder det skal tas særskilt hensyn til ved arealplanlegging, utbygginger og annen bruk og forvaltning av natur. Staten kan gi tilskudd til tiltak for å ta vare på den utvalgte naturtypen.

Handlingsplan

Direktoratet for naturforvaltning har laget et utkast til en handlingsplan for kalksjøer, som Fylkesmannen i Oppland vil få ansvar for å følge opp.

<http://www.dirnat.no/content/500041328/Handlingsplaner-under-utarbeidelse>

Kontakt

Miljøverndepartementet
Epost: postmottak@md.dep.no
Telefon : 22 24 90 90

Direktoratet for naturforvaltning
Epost: postmottak@dirnat.no
Telefon : 73 58 05 00

Publisert på regjeringen.no
13.mai.2011